

Olay İncelemesi

Filistin Sorununda Dönüm Noktası: Donald Trump'ın Barış Sürecine Son Veren Hamlesi ve İsrail Lobisinin Etkisi

Ümit Ali Gönülal*

1921'de İngiliz Kabinesi'nde Sömürgeler Bakanı olan Winston Churchill karmaşık görünen Filistin Sorunu'nu kendine göre basit, akılcı ve net bir programla çözebileceğini düşünüyordu. Ona göre Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulmasını öngören Siyonist deney bütün tarafların lehine olacaktı. 30 Mart 1921'de kendisini ziyaret eden bir Arap-Filistin heyetine "Dünya üzerine dağılmış olan Yahudilerin ulusal bir merkeze ve yurda, üç bin yıllık temeli ve yakın ilişkileri olan Filistin topraklarında sahip olmalarından doğal ne olabilirdi ki ? Bu plan yalnız Dünya, Yahudiler ve Britanya için değil aynı zamanda Filistin'de yerleşik Arap'lar için de iyi olacak ve onlar da Siyonizm'in gelişmesinden yarar sağlayacaktır".¹

Bu söylem, 1948'de İsrail'in kuruluşu ve izleyen yıllarda İsrail'in komşu Arap devletleri ve Filistin topraklarındaki genişlemesi sürecinde özellikle ABD hükümetleri tarafından zımnen veya açıkça desteklenmiştir. Özellikle 1967 Altı Gün Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan İsrail'in toprak kazanımları ve bu ülkenin işgal ettiği topraklarda yeni yerleşim kurma projeleri, ABD ve diğer ülkeler tarafından ortaya atılan barış planlarının (Bill Clinton döneminde oluşan Oslo Barış süreci gibi girişimler) başarısız olmasıyla sonuçlanmasında başlıca etmendir.

ABD dış politikasında 20. yüzyılın ikinci yarısında Filistin konusunda belirlenen temel amaçlar, bir taraftan Amerikan petrol şirketlerinin çıkarlarını

---

* Emekli Hazine Uzmanı

¹ David Fromkin, *A Peace to End All Peace*, New York, Avon Books, 1989, s. 518-519.

savunmak ve önemli petrol rezervleri olan bölgede petrol üreticisi ülkeleri hoşnut etmek, bu bağlamda muhtemel bir Arap-İsrail çatışmasını önlemekken bir taraftan da Ortadoğu'da güvenilir müttefik olarak İsrail'i desteklemek olmuştur. Soğuk Savaş döneminde İsrail Sovyetler Birliği'ne karşı bölgede dengeyi sağlayan bir güç olarak değerlendirilirken 1990'larda önce Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak ve günümüzde de nükleer güç olma potansiyeli taşıyan İran'a karşı önemli bir müttefik olarak desteklenmektedir. Günümüzde Ortadoğu bölgesi dünyada temel güvenlik kaygısının odağındadır. 11 Eylül 2001 sonrası dünyada Batı ve Doğu kültürleri arasında ortaya çıkan fay hattının genişlemesinin ABD topraklarına da sıçrayan olumsuz etkileri ABD dış politikasının bütün dünyayı dolaylı veya dolaysız etkileyen başarısızlığı olarak nitelendirilebilir. Radikal İslam adına organize olan terörist gruplar İsrail'in yapıcı olmayan ve kimi zaman saldırganlaşan politikası ile beslenmiş ve en önemlisi Filistin davasının yarattığı kutuplaşmadan yararlanmıştır. ABD, Carter ve Clinton dönemlerindeki barış girişimlerine karşın İslam ülkelerinde çoğu zaman İsrail tezlerinin güçlü bir savunucusu olarak algılanmaktadır. Terörist gruplar bölgede yaygın hoşnutsuzluk ve gerginliğin tırmanması sonucu taraftar toplamaktadır. ABD'nin Arap-İsrail politikasındaki ikilemi İslam ülkelerini karşısına almak pahasına İsrail'in güvenlik ve refahına sarsılmaz bir güvence sağlarken diğer taraftan barışa yönelik görüşmelere ilişkin çabasının İsrail çıkarlarıyla özdeşleştirilmesinden dolayı baltalanmasıdır.

Yukarıda özetlenmeye çalışılan ABD'nin genelde Ortadoğu ve yakın planda Filistin konusunda ve Aralık 2017'de Kudüs'ün İsrail devletinin başkenti olarak kabul edilmesiyle çok önemli bir kavşak noktasına gelen politikaları Amerikan'ın iç politikası, ekonomisi ve sosyal ve siyasal yapısıyla yakından ilgilidir.

Bu bağlamda ABD'nin İsrail devletinin kurulmasına ve bekasına ilişkin rolü, yaklaşımı ve desteği tarihsel çerçevede incelendiğinde şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

ABD, kuruluş yıllarından itibaren evrensel bakış unsurlarını benimseyen, feodal değerlere nispeten uzak, liyakata ağırlık veren, yeteneğe, rekabete açık bir toplum görüntüsü vermiştir. Bu bağlamda Yahudi diasporası bu ülkede ilk defa eşit haklara sahip bir yurttaş gibi siyasi hayata katılmakta kendilerini özgür hissetmiştir. Yahudiliğin Yeni Kıta'da yaygın Kalvinci Püritenliğe yakınlığı

dolayısıyla Yahudi-Hristiyan (*Judeo-Christian*) terimi kabul görmüştür.² ABD'deki Püriten ilkeleri benimseyen Hristiyan topluluklar arasında ötede beri Amerika topraklarını "Yeni İsrail" olarak görmek ve kendi topluluklarını bu yeni "Vaad Edilmiş" topraklarda "Seçilmiş Halk" olarak adlandırmak eğilimi mevcuttur.³

İngiltere'de koyu bir reformist olarak bilinen Püritenler bu ülkede kendi uğradıkları baskılara benzer bir zulümle karşılaştıklarını kabul ettikleri Yahudileri korumak şeklinde özetlenebilecek bir ideal oluşturmuşlardı. Bu kökten gelen ve ABD'de etkili bir dini topluluk olan Evanjelist Hristiyanlar İsrail'in kuruluşuna ilişkin kampanyaların yürütüldüğü dönemlerde bu ütopyanın İncil'de yer alan kehanetlerin gerçekleşmesi anlamına geldiğini kabul ederek Siyonist davaya destek vereceklerdir.⁴ "Restorasyonculuk" adı verilen Hristiyan teolojisine göre, Yahudi devleti canlandırıldığı takdirde Hazreti İsa'nın yeryüzüne ikinci defa gelişi mümkün olacaktır.⁵ Bu görüşleri savunan Evanjelistler 2004 yılında yapılan bir araştırmaya göre toplam Hristiyan nüfusun %26.4'ünü oluşturmakta ve aynı zamanda Cumhuriyetçi Parti'nin önemli bir seçmen kitlesini temsil etmektedir.⁶

19. ve 20. yüzyılda Doğu ve Batı Avrupa'dan göçlerle ABD'ye gelip yerleşen Yahudiler 2010 verilerine göre bu ülkede 6 ile 6.4 milyon arasında bir nüfusa sahip olmuştur. Bu rakam da ABD nüfusunun yaklaşık %2.7'sine denk gelmektedir. Yahudi toplumu herhangi bir başka etnik azınlığa göre çok güçlü bir politik katılım göstermektedir. Örneğin, 1990'lı yıllardaki bulgulara göre Yahudi nüfusun %81'i seçim gücü yüksek olan dokuz eyalette yerleşik olup Başkanlık seçiminin kaderini etkileyecek bir potansiyele sahiptir. Bu dokuz eyalet, toplam 535 sandalyeden oluşan Seçici Kurul (*Electoral College*) içinde 202 sandalyelik bir paya veya %37'lik bir oygücüne karşılık gelmektedir.⁷ Eğer bu rakama anketlerde ortaya çıkan pro-İsrail grupların varlığı da eklenirse ABD'de

---

² Seymour Martin Lipset, *American Exceptionalism*, New York, Londra, W.W Norton & Company, 1996, s.155.

³ Michael B.Oren, *Power, Faith & Fantasy*, New York, Londra, W.W Norton Company, 2007, s. 82-83.

⁴ Khalil, Marrar, *The Arab Lobby and US Foreign Policy, Two State Solution*, Londra, New York, Routledge, 2009, s.46.

⁵ Gary North, "The Unannounced Reason Behind American Fundamentalism, Support for The State of Israel, [http:// www.preteristarchive.com](http://www.preteristarchive.com) 2000.

⁶ Alec Russel, American Evangelists see God at work in Israel, The Age, [http:// www.theage.com.au/news](http://www.theage.com.au/news) (10 August 2006).

⁷ Jonathan Jeremy Goldberg, *Jewish Power: Inside the American Jewish Establishment*, New York, Basic Books, 1996, s. 31.

herhangi bir Kongre mensubunun açıkça İsrail aleyhtarı bir kampanyaya katılması kolay olmayacaktır.

ABD'de yerleşik Yahudiler, eğitim ve toplumsal bütünleşme çabasına paralel olarak ekonomi ve finans alanındaki girişimcilikleriyle ön plana çıkmışlardır. Tarihçi Edward Shapiro, Forbes dergisinde yer alan malvarlıkları listesinde üst kategorilere çıktıkça Yahudi kökenlilerin sayısının arttığına dikkat çekmektedir.⁸ Yahudi bankerlerin kurdukları finans kurumları arasında Goldman Sachs, Lehman Brothers, Solomon Brothers ve Bache&Co'dan söz edilebilir.⁹ Bunun dışında medyada, sinema ve eğlence sektöründe, düşünce kuruluşlarında, akademik çevrelerde Yahudi kökenli sermaye ve katkı azımsanmayacak ölçüdedir. Yahudilerin ülkedeki ekonomik durumu iyileşirken hanehalkı gelirleri diğer Amerikan nüfus gruplarının üstüne çıkmıştır. Eğitim alanındaki ilerleme de çarpıcıdır: 20. yüzyıl ortalarında Yahudi erkeklerin dörtte birinden fazlası dört veya daha fazla yıllık üniversite öğrenimi görmüşken, aynı dönemde ABD nüfusunun %10'undan azı bu düzeyde bir eğitime sahipti. Amerikalıların kazandığı Nobel ödüllerinden dörtte biri nüfusun %3'ünü oluşturan Amerikalı Yahudilere aitti.¹⁰

Bu nüfus kompozisyonu ve niteliği çerçevesinde ABD'deki Yahudi toplumu ülkedeki anayasal sistemin halkın ifade özgürlüğü bağlamında devlete başvurma için tanıdığı hakkın kurumsallaştırılması sonucu ortaya çıkan lobcilik faaliyetlerine etkin bir şekilde katılmaktadır. Kongre, Başkanlık ve devletin bürokratik birimleri nezdinde yürütülen dolaylı ve dolaysız lobcilik faaliyetleri ABD'de ülkenin siyasal faaliyet ve programlarına yön verecek maddi ve manevi güce sahiptir. Bu çerçevede genel olarak bakıldığında ABD'de her yıl genelde 2 milyar dolar'dan fazla bir tutarın lobcilik faaliyetleri için harcandığı, bu tutarın her yıl en az %10 arttığı ve hatta bu tutarın 2009 yılında 3.47 milyar dolar'a ulaştığı kaydedilmiştir.¹¹

Siyasi erki etkileyecek bu uygun ortamda siyasi katılımı yüksek, maddi imkanları geniş ve İsrail hükümetlerinin ABD nezdinde takip ettiği politikaları etkilemeye azimli bir resmi Yahudi lobisi oluşmuştur. (Aslında Yahudi topluluğu

---

⁸ Edward S. Shapiro, *A Time for Healing, American Jewry since World War II*, Baltimore, John Hopkins University Press, 1995, s.117-118.

⁹ Jeffrey S. Gurock, *American Jewish Life, 1920-1990*, New York, Taylor & Francis, 1998, s. 36.

¹⁰ Thomas Sowell, *Ethnic America, A History*, New York, Basic Books, 1981, s. 89.

¹¹ Lobbying Spending Jumps 5 Percent Last Year, [http:// thehill com/business a lobbying](http://thehill.com/business-a-lobbying), (12 January 2010).

dışında Hristiyan Evanjelist unsurları da eklenince bu gruba İsrail lobisi demek daha doğru olacaktır).

Resmi İsrail lobisinin en güçlü kuruluşu kuşkusuz 1954 yılında kurulan ve adı sonradan “Amerikan-İsrail Halkla İlişkiler Komitesi” (*American Israel Publications Affairs Committee*) olarak değişen *AIPAC*'dir. Bu kuruluşun rolü, İsrail'in politikalarının formüle edilmesi yönünde değil, sadece varolanları desteklemek üzere tanımlanmıştır. *AIPAC*, Kongre adaylarına İsrail'in kaygıları ve Ortadoğu politikalarına ilişkin brifingler vererek onların bu konuları anlamaları için çaba göstermekte, hatta onlardan ABD -İsrail ilişkilerine dair bir durum raporu hazırlamalarını talep etmektedir. Kuruluşun iletişim gücü düzenli yayınlarla takviye edilmekte, bu yayınlarla İsrail'in hedeflerine yönelik eleştirilere ve itibarsızlaştırıcı yayınlara cevap verilmektedir.¹²

ABD başkanları, yönetim sürelerinde İsrail ve İsrail'in Amerika içindeki destekçileriyle doğrudan bir çatışmadan kaçınmışlar, bu tutum da İsrail'i destekleyen grupların Kongre üzerindeki azalmayan nüfuz ve etkileri rol oynamıştır. *AIPAC*'la çelişen politikalar üretmek, bu ortamda politikacılar için büyük riskler taşımaktadır. ABD eski başkanlarından Jimmy Carter, 2007 Şubatı'nda yaptığı bir açıklamada, yeniden seçilmeyi isteyen bir Kongre üyesinin muhafazakar İsrail hükümetine karşı bir çizgi izlemesinin politik intihardan başka birşey olmadığını vurgulamıştır.¹³ Carter'ın bu bağlamda kötü bir deneyimi vardır. 1979 yılında Camp David müzakereleri için insiyatif alan Carter, Mısır-İsrail barışı için büyük çaba göstermiş, ancak Ronald Reagan'a karşı girdiği 1980 başkanlık yarışını kaybederken bu yenilgide Yahudi asıllı seçmenin Demokrat Parti'ye verdiği desteğin düşmesi rol oynamıştır. Ancak Yahudi kökenli seçmenler 1968 seçimlerinden bu yana 1980 seçimleri dışında oylarını Demokrat Parti adaylarından yana kullanmaktadır.¹⁴ Bu eğilim Barack Obama'nın üst-üste iki seçim kazandığı dönemde de değişmemiştir. Son 2016 Başkanlık seçiminde de durum değişmemiş, Donald Trump Yahudi oylarının %25'inden azını alabilmiştir.¹⁵ Bu noktada Yahudi azınlığın ortalama Amerikan vatandaşlarına göre yüksek siyasi katılım eğilimi taşımasının önemine dikkat çekmek gerekmektedir. İstatistiksel olarak Yahudilerin %82'si kayıtlı seçmenken,

---

¹² Paul Findley, *They Dare to Speak Out*, 3.ed., Illinois, Lawrence Hill Books, 2003, s. 38.

¹³ John J. Mearsheimer ve S.M Walt, *The Israel Lobby and U.S Foreign Policy*, New York, Farrar, Straus and Giroux, 2007, s.160.

¹⁴ Lawrence Freedman, *A Choice of Enemies*, New York, Public Affairs, 2008, s.122.

¹⁵ Nina Burleigh, “Why The Israeli Hard Right Loves Donald Trump”, *The Newsweek*, 12 December 2016.

geri kalan Amerikan vatandaşlarında aynı oran %49'dur.¹⁶ Sonuçta, Yahudi kökenli seçmen tabanı çoğunluğunun organize lobiden daha ılımlı, daha az militan ve ana akım Demokrat seçmen kitlesiyle daha özdeş olduğu söylenebilir. Ancak Demokrat Parti gündeminde de çoğu zaman pro-İsrail görüşler de yer aldığını unutmamak gerekir. Buna ilaveten, ABD kamuoyunda önemli bir kesimin Filistinlilerden çok İsrail'e sempati beslediği sonucu veren anketlere de bakmak gerekir. Özetle resmi İsrail lobisinin başarısında, İsrail konusundaki gelişmelerin kamuoyuna yanlı olarak ve sürekli biçimde aktarılması, ABD ile İsrail'in çıkar ve değerlerinin farklı olmadığı söyleminin halkın zihninde yer etmesi konusundaki çabalarının etkili olabildiği hususu kaydedilmelidir. Medya'da pro-İsrail yazıların yer alması kamuoyunun algısını etkileyebilmektedir. Yeni muhafazakar akımın önemli isimlerinden William Kristol," İsrail için en iyi yol ABD'nin genel dış politika hedeflerinde güçlü ve angaje olması ve genel hedeflerin takibinde İsrail'e olan taahhütlerine bağlı kalmasıdır" önerisiyle bu çabaları özetlemiştir.¹⁷

Lobi'nin İsrail politikalarını Amerikan kamuoyuna benimsetmekteki başarısı Cumhuriyetçi Parti iktidarlarında artmaktadır. Geçmiş dönemlerde Richard Nixon, George W. Bush ve Ronald Reagan Yahudi oylarından üçte birinden azını almalarına rağmen pro-İsrail başkanlar olarak göze çarpmışlardır. Şüphesiz Likud Partisi'nin İsrail'de iktidarı uzun süre muhafaza etmesi ve "şahin" politikaları benimseyen Benyamin Netanyahu'nun liderliği ilişkileri karmaşık hale getirmiştir. Bu noktada Likud politikalarıyla arasına bir mesafe koyan Barack Obama, politika çizgisini "anti-İsrail değil anti-Likud " olarak nitelendirmiştir. Gerçekten Lobi'nin ABD Başkanlığı ile olan ilişkilerinde 2008-2016 Barack Obama dönemi önemli bir soğumayı yansıtmaktadır. Bu hususta bariz bir yaklaşım farklılığı da Barack Obama'nın 4 Haziran 2009 tarihli konuşması ve buna Netanyahu'nun gösterdiği reaksiyonla ortaya çıkmıştır. Obama'nın konuşması bir taraftan ABD'nin İsrail'le olan ittifakını teyit ederek, bunu bozulmaz karşılıklı ilişkilere dayanan bir bağ olarak tanımlarken, Filistin'in bir devlet olmamasının hoşgörülemez bir durum olduğunu da kaydetmiştir.¹⁸ Netanyahu'nun bu konuşmada belirtilen görüşlere gösterdiği tepki ise, sözkonusu fikirler benimsenmekle birlikte Filistin devletinin ancak Kudüs'ün İsrail'in başkenti olması, Filistin'in bir orduya sahip olmaması ve Filistinli'lerin geri dönüş haklarından vazgeçmeleri hususlarını kabul etmeleri halinde

¹⁶ Adrian Krieg, *Our Political Systems*, Oakland, Elderberry Press, 2004 s. 90.

¹⁷ Michael Lind, *Distorting US Foreign Policy*, [http:// www.wrmea.org/2002](http://www.wrmea.org/2002)

¹⁸ "Obama's Speech in Cairo", *The New York Times*, 4 June 2009.

kurulabileceğini, bunun dışında İsrail'in Batı Şeria'daki mevcut yerleşimleri ileride müzakereler oluncaya kadar genişletmeye devam edeceği yönünde olmuştur.¹⁹

Bu çizgide netleşen tarafların yaklaşımları ile ortaya çıkan gerginlik 2010 yılında "İşgal Altındaki Topraklar"da İsrail'in yeni yerleşim faaliyetlerini başlatmasıyla krize dönüşmüştür. Başkan Yardımcısı Joe Biden'ın İsrail'i ziyareti esnasında alınan bu karar iki ülke arasındaki görüş ayrılığını daha da artırmıştır. İşgal Altındaki Topraklar'daki yerleşim sorunu Obama'nın gündeminde yer alan başlıca konulardan biriydi. Netanyahu, bu sorunun barış görüşmelerinin sürmesine engel teşkil etmediğini ve yeni yerleşimlerin esasen İsrail'e ait olan Kudüs'te gerçekleştiğini iddia etmiştir. Cumhuriyetçilere yakın olan Netanyahu, Demokrat Parti'nin kaybettiği 2010 Dönem Ortası seçimlerinden sonra söylemlerinde daha cesur davranmaya başlamıştır, bu da İsrail sorunlarının Amerika'daki iç politika gelişmeleriyle yakın ilgisini göstermektedir.²⁰

Netanyahu'nun İsrail'in başlıca stratejik kaygısı olarak gördüğü İran'ın nükleer silah edinme çabaları konusunda izlediği uzlaşmaz tutum Obama döneminde ABD ve İsrail arasında gerginlik yaratan bir husus olmuştur. İran'daki nükleer zenginleştirme sürecinin durdurulması konusunda ABD ve diğer taraflar arasında uzlaşmaya varılmadan kısa bir süre önce Netanyahu'nun Amerika'ya gelerek Kongre'de konuşma yapması İsrail Lobisi'nin son bir çabası olmuştur. Mutabakatı "kötü" bir anlaşma olarak niteleyen Netanyahu Obama'nın İsrail'in güvenliği söz konusu olduğunda güven vermediğini vurgulamıştır.²¹ Netanyahu'ya destek veren Cumhuriyetçilere göre de İsrail'in güvenliği konusunda Obama'ya güvenilmesi doğru değildir. Ancak Cumhuriyetçilerin bu desteği uzlaşmanın yolunu kesmeye yetmemiştir.

Sonuçta 10 Eylül 2016 itibarıyla anlaşma Cumhuriyetçilerin engellemelerine rağmen Senato'dan geçerek onaylanmıştır.²² Bu sonuç AIPAC için net bir yenilgi olmuştur. Ancak Obama döneminde İsrail'e verilen askeri yardımlarda bir değişiklik olmadığını da unutmamak gerekir.

---

¹⁹ Isabel Kershner, "Netanyahu Backs Palestinian State, with Caveats", *The New York Times*, 14 June 2009.

²⁰ Mark Landler ve Ethan Bronner, "In Curt Exchange, U.S Faults Israel on Housing", *The New York Times*, 9 November 2010.

²¹ Chris McNeal, "Netanyahu's Speech at Congress: long on terror, short on substance", *The Guardian*, 3 March 2015.

²² Jennifer Steinhauer, "Democrats Hand Victory to Obama on Iran Nuclear Deal", *The New York Times*, 10 September 2015.

AIPAC ve İsrail Hükümeti açısından bu ortamda başlayan 2016 ABD Başkanlık kampanyasında Cumhuriyetçi aday Donald Trump 21 Mart 2016 tarihinde *AIPAC* Politika Konferansı'nda yaptığı konuşmada kendisini İsrail'in hayat boyu bir dostu olarak nitelemiş ve birinci önceliğinin İran'la yapılan (nükleer silahsızlandırma) "feci" anlaşmanın bozulması olduğunu beyan etmiştir.²³

Trump, bu kampanyada tarihi bir açıklama yapmış ve Tel Aviv'de bulunan ABD Büyükelçiliğini seçtiği takdirde Kudüs'e taşıyacağını beyan etmiştir. Bu açıklamaya o tarihte Trump başkan seçildiği takdirde bu durumun ABD'nin Arap dünyası ile ilişkileri için talihsiz bir başlangıç olacağı yorumu yapılmıştı. Gerçekte daha önce Bill Clinton ve George W. Bush gibi başkanlar kampanyalarında bu vaadte bulunmuş ama daha sonra geri adım atarak muhtemel bir barış düzenlemesini riske atmaktan kaçınmışlardı.²⁴ Örneğin Clinton, sekiz yıllık başkanlık döneminin sonunda bir çaba göstererek "Clinton Parametreleri" olarak bilinen barış planını kamuoyuna açıklamıştı. Parametreler arasında "Kudüs'ün bölünmez ve her dinin kutsal yerlerine karşılıklı saygıyı temin edecek şekilde açık bir şehir haline gelmesi" bulunmaktaydı.²⁵

Kudüs'ün statüsü 1947'de bir BM tavsiye kararı ile uluslararası şehir olarak belirlenmiş, İsrail'in 1967 Altı Gün Savaşı sonunda Doğu Kudüs'ü işgal etmesiyle tartışmalı hale gelmiştir. BM bu savaş sonunda oybirliği ile aldığı 242 Sayılı Karar ile İsrail askeri gücünün işgal ettiği topraklardan geri çekilmesini kararlaştırmıştı. Güvenlik Konseyi'nin 478 no'lu kararı ise bu belgeye imza koyan tarafların diplomatik misyonlarını Kudüs'ten geri çekmelerini kabul etmektedir. Sonuçta, ABD ve birçok ülke bu işgali reddederek elçiliklerini Tel Aviv'de bırakmışlardır. Fakat 1995 yılında ABD Kongresi bir karar çıkartarak elçiliklerinin 1999'a kadar Kudüs'e naklini öngörmüş, ancak bir feragat maddesi koyarak bu zorunluluğu altı ay süreyle erteleme hakkını da tanımıştır. Bu kararın çıkmasında İsrail lobisinin rol oynadığı ve büyük paralar harcadığı ileri sürülmektedir.²⁶ Uygulamada Bill Clinton, G. H. W Bush ve Barack Obama her altı ayda bir bu kararın Arap dünyasında çıkartabileceği karışıklıkları öngörerek bu erteleme hakkını kullanmıştır. Açıklama öncesindeki beklentiler Trump'ın da

---

²³ Eli Stokols, Politico Pro, 21 March 2016.

²⁴ Peter Baker, "An Embassy in Jerusalem Trump Promises, but So Did Predecessors", , *The New York Times*, 18 November 2016.

²⁵ President Clinton's Parameters for a Comprehensive Agreement Between Israelis and Palestinians, 7 Ocak 2001, (http,unispal,un.org.)

²⁶ Grant F.Smith, "The Israel Lobby's Role in US Recognition of Jerusalem as Israel's Capital", *Mintpressnews*, December 2017.

selefleri gibi bu erteleme hakkını kullanacağı yönündeydi. Trump 6 Aralık 2017 günü Tel Aviv'de yerleşik elçiliğin Kudüs'e taşınacağını açıkladı, bu açıklamayı yaparken "Kudüs" diyerek nereyi kastettiğini tam olarak açıklamadı, sadece İsrail başkentinin sınırlarının Filistinlilerle müzakere edileceğini belirterek konuya tam bir açıklık getirmedi.²⁷ Ancak bu açık uçlu izahat doğal olarak Filistin tarafının reaksiyonunu yatıştırmadı ve iki devletli bir Filistin çözüm ihtimalini oldukça zayıflattı.

Trump'ın bu dramatik kararı almasının nedenlerinin iki noktada toplandığı dile getirilmektedir:

Birincisi, ABD'nin Tel Aviv eski büyükelçisi ve aynı zamanda İsrail lobisinin önemli kişiliklerinden Martin Indyk, bu hamlenin "çok basit olarak Trump'ın Evanjelist Hristiyan seçmen kitlesine" yönelik olduğunu vurgulamıştır. Daha önce belirttiği üzere Evanjelistler Cumhuriyetçi seçmenlerinin önemli bir bölümünü ve aynı zamanda İsrail lobisinin güçlü bir kesimini oluşturmaktadır. Trump'ın bu hamlesinin ikinci bir nedeni, Obama döneminde Cumhuriyetçilerin şiddetle karşı çıktıkları sağlık sistemi reformu gibi uygulamalara son vermek politikasının bir adımı olmasıyla ilgilidir. İç politikada Trump ve çevresinin Rusya ile seçim dönemindeki ilişkilerin soruşturulması ve bazı danışmanların yetersizlikleri nedeniyle istifa etmek zorunda kalması gibi nedenlerle anketlerde destek oranı %35'lere düşen Trump'ın bir çıkış yolu aramasının böyle bir atılımı teşvik ettiği değerlendirilmektedir.²⁸ Böylece Trump Meksika sınırında duvar inşasını başlatmak, belli ülkelere seyahat yasağı getirmek şeklinde başlattığı kampanya sözlerini yerine getirmek iddiasında bir adım daha atmış olmaktadır. Trump bu noktada "sözünü tutan adam" imajını güçlendirmiş olmaktadır. Trump'ın açıkça verdiği açık mesaj:"Amerika'yı Yeniden Büyük Bir Ülke Yapma" isteğini -bunun için de ABD'nin yurtdışı operasyonlarını destekliyor, Amerikan zenginlik ve prestijini azalttığına inandığı uluslararası anlaşmaları tekrar masaya yatırıyor, Amerikan şirketlerini vergi ve çevreye duyarlı olma sorumluluklarından kurtarıyor- ortaya koymaktadır .Gizli mesaj ise Amerikan siyaseti ve ekonomisinde sahip olduklarını düşündükleri hakimiyeti siyahlara, Hispaniklere ve her türlü göçmene kaptırdıklarına inanan beyaz Amerikalılara hitap etmektedir.²⁹ Bu seçmen kitlesinin bu dramatik adımı "cesur" ve "kararlı" bulması ve Ortadoğu coğrafyasındaki gelişmelere önyargılı

²⁷ Steven Simon, *The New York Times*, 8 December 2017.

²⁸ Michael Knigge, "Two Reasons Behind" *Deutsche Welle*, 9/12/2017

²⁹ Arjun Appadurai, "Demokrasi Yorgunluğu", der.Heinrich Geiselberger, *Büyük Gerileme*, İstanbul, Metis yayınları, 2017, s.77.

bakarak İsrail'i desteklemesi mümkündür.(Her ne kadar bu kitle de anti-Semit eğilimlerde olan gruplar varsa da).

Bu çerçevede Trump'ın bu hamlesinde İran'la ilgili kaygıların da rol oynadığı ileri sürülmektedir. Buna göre ABD Yönetimi Ortadoğu'da ortaya çıkan Suudi-İran rekabetinin yolaçtığı çatlaktan yararlanarak bazı Arap ülkeleri ve İsrail arasında sıkı bağlar kurmayı planlamaktadır, ancak bunun yanlış bir hamle olabileceği de belirtilmektedir. Aksine Kudüs hamlesi sonucunda İran ve İslamcı militanlar ABD ve bu politikaları benimseyen ülkeler aleyhine harekete geçebilecektir.³⁰

İsrail tarafına bakıldığında bu hamle Likud Partisi lideri Başbakan Netanyahu için taze bir güç sağlamıştır. Netanyahu yakın zamanda hakkındaki yolsuzluk soruşturmaları nedeniyle ciddi bir prestij krizi içine girmiş ve kamuoyu nezdinde ilk defa bu kadar ağır ithamlara uğramıştı.³¹

ABD'nin bu açıklamasıyla esasen geleceği belirsiz barış sürecinde önemli bir pazarlık kozu olan Kudüs bu niteliğini yitirmiş gözükmektedir. Trump'ın açıklamasında Kudüs sınırları belirsiz bırakılmışsa da 200.000 İsrailinin yerleştirildiği Doğu Kudüs bölgesi İsrail iddialarına göre artık başkentleri Kudüs'ün bir parçasıdır.³² Trump'ın açıklaması İsrail'i yeni yerleşim hamleleri konusunda teşvik edecek, Filistinlilerin haklarının ihlali söz konusu olacaktır.³³

Sonuçta Trump'ın açıklamaları sekiz yıl süren Obama dönemindeki lobi ile ABD arasındaki soğukluğun sona erdiğini ve bundan sonra Pro-İsrail lobisinin ve Netanyahu'nun Filistin ve genelde karşıt Arap ve İran politikalarına karşı Trump Yönetimi'nin desteğini arkasına aldığı göstermektedir. Ancak Ortadoğu'da dünya barışını ve ABD'nin Arap ve İslam alemi ile ilişkilerini riske sokan ve sorunların anası kabul edilebilecek kronik bir uyuşmazlık bu hamle ile derinleşmiştir.

Filistin'de bir İsrail devletinin kurulmasını ve bu "Siyonist" deneyin bütün tarafların lehine olacağını yukarıda belirtildiği gibi ifade eden Winston Churchill bu açıklamasından bir müddet sonra koltuğunu kaybetmiş ve uzun bir dönem için siyaset hayatı sona ermişti, başka bir deyişle Ortadoğu sorunlarının çözümü

---

³⁰ Ishaan Tharoor, "Trump's Jerusalem Spark a Fire in the Middle East ", *The Washington Post*, 6 December 2017.

³¹ Peter Beaumont "Israeli Police Confirm Netanyahu is Suspect in Fraud Investigation", *The Guardian*, 4 August 2017.

³² Roger Cohen, *The New York Times International*, , 9-10 December 2017.

³³ Hanan Ashrawi, *The New York Times International*, , 9-10 December 2017.

konusunda dış politikada izlediği çizgi iç politikada kariyeri için çok olumsuz bir etki yapmış ve uzun süre bu derece bir yetkiyle donatılmış olarak iktidara dönememişti.³⁴ Uluslararası konjonktür ve aktörlerin manevra alanı 1920'lerin dünyasına göre hayli değişmiş olmakla beraber, bölgede temel sorunlar çok değişmiş görünmemektedir. Ortadoğuda "şahinlerin" güdümüne bırakılan ve şu an İsrail'in lehine olduğu düşünülen konjonktürün uzun vadede ne yönde gelişeceği ve Washington'da çok etkili bir dönemini yaşayan Lobi'nin bu gücünü ne kadar sürdüreceği de soru işaretidir.

---

³⁴ Fromkin, *A Peace to End All Peace*, s. 566